

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Радущького Олександра Романовича
на тему «Феномен децентралізації в політичному просторі»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
за спеціальністю 033 «Філософія»

Актуальність теми дослідження

Феномен децентралізації посідає одну з провідних позицій у ієрархії тематики щодо підвищення ефективності державного управління та розвитку демократичних інститутів. В Україні, де питання взаємодії держави, органів публічної влади та організацій громадянського суспільства є важливими й особливо гострими, процес децентралізації набув не лише практичного, а й глибокого філософсько-політичного значення. Він став ключовим елементом перебудови відносин між державою і суспільством, центром та регіонами.

Історичний досвід України демонструє постійну напругу між централізованими та децентралізованими моделями управління, що обумовлено як об'єктивними геополітичними факторами, так і внутрішніми соціокультурними особливостями. Відтак, сучасний етап децентралізації є не ізольованим актом, а логічним продовженням багаторічних пошуків оптимальної моделі державного будівництва, яка б забезпечила стабільність, ефективність та легітимність влади. Водночас, в Україні процес децентралізації відбувається в умовах безпрецедентних викликів, включаючи повномасштабну війну, що надає йому додаткових вимірів та змістів.

За таких умов аналіз феномену децентралізації вимагає комплексного підходу, що інтегрує філософські, політичні, правові, економічні та соціологічні перспективи. Здобувач виходить за межі суто інструментального розуміння децентралізації як технічної передачі повноважень і розглядає її як процес перерозподілу влади та відповідальності, що впливає на формування ідентичності громад, розвиток місцевого самоврядування та якості демократичних процесів. У цьому контексті, децентралізація постає як потужний чинник, що може як посилити стійкість держави, так і породити нові виклики, пов'язані з фрагментацією управління та потенційним зростанням локального авторитаризму.

У своїй дисертаційній роботі Радущий О.Р. здійснює глибокий аналіз феномену децентралізації, розкриває його сутнісні характеристики, виявляє основні тенденції та наслідки. Особливу увагу дисертант приділяє філософсько-політичним аспектам даного процесу, його впливу на громадянське суспільство, формування нової архітектури публічного управління та подальші перспективи демократичного розвитку країни. Розгляд децентралізації крізь призму її багатогранності та динамічності дозволяє не лише осмислити сучасний стан справ, а й окреслити напрями для подальших досліджень та практичних імплементацій.

Зазначені обставини і обумовлюють об'єктивну доцільність наукового розгляду феномену децентралізації в політичному просторі. Тож, з огляду на вищевикладене, актуальність, сучасність та відповідність дисертаційного дослідження Радущого О.Р. вимогам сьогодення не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечено коректним використанням цивілізаційного, культурологічного, діяльнісного, аксіологічного, прагматистського та інформаційний підходів, а також низки спеціальних та загальнонаукових методів.

В якості інформаційної основи дослідження виступають праці Платона, Аристотеля, Т. Гобса, Дж. Локка, К. Маркса, М. Вебера, А. Шюца, П. Бурдьє, Т. Лукмана, Н. Чомські тощо. Як джерела інформації також використано теоретичні та методичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених – О. Ахмерова, О. Батанова, В. Баштанника, М. Кудрявцевої, А. Бойко, В. Єрмоленка, В. Мандрагелі, Г. Возняк, Є. Борінштейна, М. Горбатюка, В. Загурської-Антонюк, О. Кучинського, Я. Мельник, І. Нагребецької, Б. Сітарського та ін.; матеріали науково-практичних конференцій, інтернет-джерела, власні наукові публікації здобувача.

Достовірність отриманих результатів забезпечується публікацією статей в провідних фахових виданнях України та апробацією отриманих наукових результатів на науково-практичній конференції.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 257 сторінок. Обсяг

основного тексту становить 209 сторінок. Список використаних джерел налічує 217 найменувань (з них 75 – іноземних).

Структура роботи має чітку логіко-композиційну побудову, відповідає меті та поставленим завданням. Аналіз основного змісту дисертації дозволяє зробити висновок, що загалом поставлені завдання Радущий О.Р. успішно виконав.

У першому розділі автором проаналізовано фахову літературу щодо використання поняття «децентралізація» і зроблено висновок, що воно є недостатньо чітко визначеними. З огляду на це дисертантом запропоновано динамічний і людиномірний спосіб інтерпретації досліджуваного явища як специфічної форми соціальної та політичної взаємодії. Сутність й зміст поняття децентралізація осмислюється на філософському рівні та розглядається крізь призму історико-філософської традиції Заходу, включаючи періоди античної класики, патристики й схоластики, епохи Ренесансу, Просвітництва та Нового часу, класичної німецької філософії, а також вузькоспеціалізованих дискурсів соціальних і поведінкових наук.

У другому розділі дисертації здобувачем розглянуто феномен децентралізації влади під кутом зору соціальної філософії, що тримає у полі зору екзистенційні, поведінкові та когнітивно-інформаційні аспекти цього явища, та зроблено висновок, що дескриптивний підхід до децентралізації лише фіксує наявний стан речей і динаміку змін тому потребує доповнення та філософського розгляду й аналізу, адже розуміння ситуації «зсередини і знизу» з боку тих громадян і громад, які є безпосередніми учасниками реформ, буде спроможне суттєво оптимізувати як динаміку реформ, так і якість їхнього впровадження.

У третьому розділі здобувачем розглянуто феномен децентралізації влади як такий, що не лише трансформує структуру політичного управління та владні ланцюжки, але здатен суттєво змінювати символічний капітал влади, масову свідомість, громадську думку та колективну уяву. Автором наголошено на необхідності застосування онтологічного підходу до феномену децентралізації влади, який ґрунтується на постулюванні онтологізуючого потенціалу соціальних і політичних процесів децентралізації влади. Проаналізовано феноменологічні й екзистенційні аспекти децентралізації, які охоплюють емоційно-афективну та когнітивну сферу людської свідомості.

Дисертація Радущого О.Р. за рівнем наукової новизни, змістом, логікою викладеного матеріалу, узагальненнями, висновками та пропозиціями є

завершеним науковим дослідженням та відповідає спеціальності 033 «Філософія».

Робота написана державною мовою із дотриманням наукового стилю та використанням у дослідженні спеціальної термінології. За своєю структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом МОН України від 31.05.2019 № 759). Виклад матеріалу загалом подається обґрунтовано, розділи дисертації пов'язані між собою, висновки і пропозиції випливають зі змісту дисертації та отриманих здобувачем результатів. Авторські положення і наукові розробки, пропозиції та рекомендації, наведені в роботі, деталізовані дисертантом і доведені до можливості практичного застосування.

Таким чином, тема дослідження, його мета, предмет і об'єкт, перелік поставлених та вирішених завдань, положення наукової новизни, запропоновані автором загальні висновки, обсяг друкованих праць відповідають чинним нормативним вимогам до наукових робіт такого рівня.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна

За результатами ознайомлення зі змістом дисертації, публікаціями та матеріалами апробації, коректним є висновок, що поставлена мета дослідження досягнута. Це знайшло відображення в основних положеннях дисертаційної роботи, сформульованих автором, та науковій новизні отриманих результатів.

Основні наукові результати, одержані автором, та їхня новизна є наслідком багатоаспектного розгляду феномену децентралізації влади на екзистенційному, соціальному, політичному, державному та культурному рівнях.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертації є те, що автором уперше:

- запропоновано виокремити інформаційно-консенсусний аспект процесів децентралізації влади, який визначає формування моделей групової та індивідуальної поведінки в політичному просторі; розглянуто феноменологічний та епістемологічний аспекти децентралізації як такі, що трансформують когнітивні механізми індивідуальної та групової свідомості через соціальні та політичні практики як епістемологічні; використано поняття топосів і локусів контролю, які фіксують уявлення та обумовлюють рецепцію децентралізації влади в громадській думці, масовій свідомості, політичному

волевияві, процесах набуття групової та індивідуальної ідентичності включно з локальними ідентичностями, формування яких передбачають процеси децентралізації влади тощо.

Автором у дисертаційному дослідженні уточнено:

- поняття про багаторівневність як специфічну ознаку процесів децентралізації влади;
- феномен децентралізації як специфічної форми соціальної та політичної взаємодії;
- положення про іманентну онтологізованість функціональних та структурних інваріантів влади, що включає в себе уявлення й інтуїції щодо розподілу та децентралізації в античній традиції;
- кореляцію між трангресивністю мислення та людиномірністю політичної філософії в античній традиції;
- принцип комплементарності як смислогенеративної настанови концептуалізації феномену децентралізації влади;
- уявлення про те, що процеси децентралізації влади передбачають різні типи політичної поведінки та відхід від однорангових практик управління та політичної взаємодії;
- дистинкцію між децентралізацією влади як теоретичним концептом і її свідомісним образом досвідного походження як символічною конструкцією.

У дисертаційному дослідженні набуло подальшого розвитку:

- положення про аналітично-дискурсивний характер процесу децентралізації;
- поняття політичного простору шляхом виокремлення двох його субрівнів (зовнішня та внутрішня топографія структур);
- уявлення про динамічність і здатність до формальних і змістовних трансформацій як суттєву ознаку феномену децентралізації влади як фактору впливу на політичний простір;
- положення про гуманістичну настанову децентралізації не лише як політичного інструменту, а як смислогенеративної моделі політичної діяльності та взаємодії;
- зміст кореляції між процесами децентралізації влади й ідеологічними доктринами постанархізму, неолібералізму та неоконсерватизму.

Наукове та практичне значення результатів дослідження

Наукове значення результатів дисертації полягає в розв'язанні важливого

науково-прикладного завдання – обґрунтування філософського змісту феномену децентралізації влади в контексті політичного простору.

Практичне значення окремих теоретичних результатів проведеного дослідження полягає у їхньому використанні в освітньому процесі, зокрема при розробці навчально-методичного забезпечення таких дисциплін як «Політологія», «Дискурс влади», «Громадянське суспільство», «Демократія: від теорії до практики» тощо. Філософський аналіз проблематики децентралізації влади дозволить поглибити розуміння цього феномену в контексті сучасної соціальної динаміки та зміни життєвих форм людей, а також політичного простору їхньої взаємодії на всіх рівнях. Матеріали дисертації можуть бути використані в процесі розробки напрямів подальшого реформування влади в Україні та практичній діяльності з упровадження децентралізації на різних владних рівнях.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях та особистий внесок здобувача

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 6 наукових працях, зокрема в 3 одноосібних статтях у наукових фахових виданнях України з тематики дисертаційного дослідження та 3 тезах за матеріалами науково-практичних конференцій.

Дисертаційна робота є самостійною науковою працею автора. Основні ідеї та розробки, здійснені в рамках дисертаційної роботи, у тому числі ті, що характеризують наукову новизну, практичне значення дослідження, отримані ним особисто.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційне дослідження Радущого Олександра Романовича заслуговує позитивної оцінки. Разом із тим, доречно акцентувати увагу на таких зауваженнях та пропозиціях.

1. На нашу думку, у першому розділі, який присвячено розгляду

децентралізації як соціокультурному феномену та філософській категорії непропорційно багато уваги приділено ідеям та поглядам авторів античної доби та представникам шкіл патристики й схоластики (Сократ, Платон, Аристотель, Протагор, Августин, Т. Аквінський тощо). Менше уваги зосереджено на еволюції концепту децентралізації у творах мислителів XVIII та XIX і XX ст., творча спадщина яких потребує більш глибокого аналізу.

2. Контекстуальний зв'язок понять «справедливість», «свобода», «благо» з концептом «децентралізація» крім логічних припущень автора вимагає більш чіткого наукового обґрунтування.

3. Автор наполягає на кореляції між процесами децентралізації влади й ідеологічними доктринами постанархізму, неолібералізму та неоконсерватизму. Однак не розглядає концепти федералізму та конфедералізму, що пов'язаний зі свободою й різноманітністю, зокрема, у працях А. Віддарського

4. Недостатнє висвітлення у дисертаційному дослідженні отримали адаптаційні інструменти використання авторитарними режимами концептів федералізму й децентралізації на власну користь (приклади РФ та Казахстану).

5. У подальших дослідженнях було б доцільно проаналізувати вплив технологічних досягнень та практики бізнесу на організаційну та соціальну структуру суспільств з різними культурними традиціями.

6. Робота значно виграла б, якби було розглянуто структури та процеси всіх форм децентралізованого уряду та управління, спираючись на досвід широкого спектру держав, насамперед ЄС, оскільки Україна набула статус офіційного кандидата на вступ до Союзу.

Проте, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують наукової цінності дослідження та можуть бути враховані автором у подальшій науковій роботі.

Загальна оцінка роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Радущького Олександра Романовича на тему «Феномен децентралізації в політичному просторі» є завершеним, цілісним науковим дослідженням, виконана на актуальну тему, містить положення наукової новизни і має теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 507 від 03.05.2024 року) і може бути подана до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Радущий Олександр Романович – автор дисертації «Феномен децентралізації в політичному просторі», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 033 «Філософія».

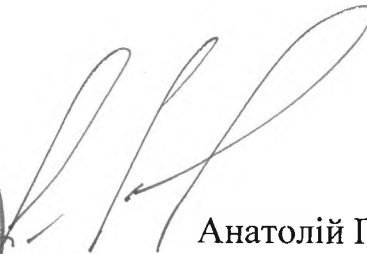
Офіційний опонент:

доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії
і суспільних наук
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Володимир МАНДРАГЕЛЯ

Підпис Мандрагелі В.А. засвідчую.
Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Анатолій ПРИСТУПА